

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ДЛЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

У статті визначено організаційно-педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі. Запропоновано комплекс, що включає забезпечення мотивації, трансформування змісту дисциплін, орієнтування на міжнародні стандарти, розробку спецкурсу. Проаналізовано кожну із запропонованих організаційно-педагогічних умов щодо її ефективності у процесі формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі. Розглянуто особливості реалізації визначених організаційно-педагогічних умов.

Ключові слова: організаційно-педагогічні умови, інформаційна компетентність, стандарти, конкурентоздатність, перекладач.

Розвиток сучасного інформаційного суспільства супроводжується швидкоплинними змінами в професійній діяльності фахівців різних галузей, що зумовлюється необхідністю оперувати інформацією як домінуючим об'єктом діяльності. Це, у свою чергу, висуває досить жорсткі вимоги до рівня кваліфікації майбутніх фахівців, а відповідно, і до змісту їхньої підготовки. За цих обставин освітній процес має бути сконцентрований на формуванні професійних компетентностей, здатних забезпечити майбутньому фахівцеві можливість використовувати інформаційні технології як дієвий інструмент при здійсненні професійної діяльності. Створення відповідних умов для формування інформаційної компетентності в процесі професійної підготовки є саме тим чинником, який може наблизити випускника вищого навчального закладу до реалій виробничої діяльності.

Актуальність питання формування інформаційної компетентності у майбутніх перекладачів підтверджено змістом їхньої діяльності на сучасному етапі розвитку перекладацьких технологій, досвідом їхньої підготовки в розвинутих європейських країнах, вимогами роботодавців тощо. Тому постає питання про визначення комплексу організаційно-педагогічних умов, за яких процес формування інформаційної компетентності буде максимально ефективним, а його результати матимуть ознаки сталого розвитку в структурі професійних компетентностей.

Мета статті – визначити необхідні й достатні організаційно-педагогічні умови формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі.

Питаннями визначення педагогічних умов у різних аспектах педагогічної науки займалися такі дослідники, як: О. Белкін, В. Безлюдна, О. Городиська, Н. Іполітова, Н. Кузьміна, В. Нестеров, С. Погребняк, І. Раченко, Л. Сподін, Н. Стеріхова, І. Харламов, Н. Яковлева та ін. Ціла низка наукових досліджень присвячена вивченню педагогічних умов формування інфор-

ційної та інформатичної компетентності майбутніх вчителів (Л. Петухова, В. Жукова, Є. Смирнова-Трибульська, С. Яшанов, Н. Яциніна), економістів (Н. Баловсяк, М. Головань) та інших фахівців, а також у процесі вивчення різних дисциплін: природничо-математичних (Я. Карлінська), гуманітарних (О. Дрогайцев) тощо. Однак питання визначення організаційно-педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі потребує окремого дослідження.

Формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі передбачає теоретичне обґрунтування, визначення і реалізацію низки організаційно-педагогічних умов, виконання яких забезпечить ефективність цього процесу.

Ряд дослідників під педагогічними умовами розуміють обставини, що забезпечують успішне виконання завдань навчання й виховання. У вищих навчальних закладах умови лише створюють сприятливі можливості для студентів у здобутті знань, формуванні вмінь і розвитку навичок [2].

Спираючись на праці науковців і результати наших досліджень, виділимо організаційно-педагогічні умови, які дадуть змогу ефективно здійснити формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі:

1. Забезпечення мотивації до формування інформаційної компетентності шляхом поєднання організаційно-методичних аспектів навчального процесу, вимог працедавців і ринку перекладацьких послуг, потреб особистості до самоствердження та самореалізації.

2. Спрямування змісту дисциплін професійної та практичної підготовки на формування компонентів інформаційної компетентності.

3. Орієнтація фахової підготовки перекладачів на вимоги європейських і міжнародних стандартів щодо інформаційної компетентності як чинника формування конкурентоздатності на ринках праці.

4. Запровадження до навчального плану спецкурсу, який забезпечить формування компетенцій щодо застосування сучасних інформаційних технологій у професійній діяльності.

Вважаємо, що однією з ключових організаційно-педагогічних умов, яка забезпечує формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців з перекладу в процесі навчання, є створення позитивної мотивації. Вона є внутрішнім стимулом особистості, що спонукає її до досягнення поставленої мети та виконання певних дій. Спираючись на дослідження різних типів мотивації, розглянемо дві групи мотивів – зовнішні і внутрішні, вплив яких буде визначати ефективність процесу формування інформаційної компетентності. На нашу думку, варто зосередитися на здійсненні впливу на зовнішні мотиви такими шляхами: створення позитивного іміджу вищого навчального закладу та майбутньої професії; організація навчального процесу з урахуванням потреб та інтересів студентів; побудова стосунків між студентом і викладачем на засадах наставництва, взаємодопомоги, опіки; розвиток дружнього мікроклімату та здорової конкуренції у студентському колективі; врахування потреб

професійної підготовки при плануванні та проведенні навчальних занять; використання інноваційних форм навчання; здійснення практичної підготовки на базі провідних установ у галузі перекладу; створення дієвого механізму сприяння працевлаштуванню випускників за фахом.

Серед внутрішніх мотивів доцільно здійснювати вплив на такі: прагнення отримати якісну освіту; бажання стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним фахівцем з перекладу; розвиток пізнавальних інтересів та набуття нових знань у галузі перекладу з метою самовдосконалення та забезпечення подальшого кар'єрного зростання; намагання займати й утримувати провідні позиції в колективі на засадах професіоналізму та компетентності; спрямованість на досягнення особистого успіху шляхом позиціонування себе як фахівця з сучасним "набором" професійних якостей, важливих в умовах інформаційного суспільства; планування та оцінювання власного матеріального благополуччя через призму своєї відповідності та значимості на ринку перекладацьких послуг.

Підвищення рівня зовнішніх і внутрішніх мотивів до формування інформаційної компетентності є одним з головних педагогічних завдань у процесі професійної підготовки перекладачів, метою якого є набуття здатності здійснювати обробку іншомовної інформації шляхом використання необхідних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій і технічних засобів для отримання адекватного вторинного інформаційного продукту на мові замовника з урахуванням його міжкультурних відмінностей, прагматичного аспекту та галузевої специфіки професійної діяльності.

Спрямування змісту навчальних програм дисциплін професійної та практичної підготовки на формування інформаційних компетенцій є тією організаційно-педагогічною умовою, яка створює безпосередній вплив на кінцевий результат цього процесу. Оскільки формування інформаційної компетентності неможливо здійснити в межах окремо взятої дисципліни, необхідно системно підходити до включення елементів навчальних матеріалів до структури навчальних дисциплін, у межах яких буде здійснюватися її формування. Аналіз навчальних планів підготовки фахівців з перекладу свідчить про достатній перелік дисциплін, зміст яких може передбачати використання дидактичних матеріалів, спрямованих на формування інформаційних компетенцій, що у сукупності визначатимуть інформаційну компетентність, зокрема: інформаційно-пошукової, інформаційно-технологічної, інформаційно-технічної, інформаційно-аналітичної, інформаційно-редакційної, інформаційно-тематичної, інформаційно-правової [3].

Їх формування може здійснюватися, насамперед, у процесі вивчення нормативної дисципліни "Основи інформатики і прикладної лінгвістики (комп'ютерна обробка перекладу)", в межах якої відбувається вивчення основних характеристик апаратного і програмного забезпечення, що використовуються для обробки, аналізу, розпізнавання, перекладу текстів та формування тематичних словників; удосконалення навичок роботи з операційною системою Windows, мережею Internet, середовищами текстового й табличного

го процесорів (MS Word, MS Excel); опанування програмних додатків для розпізнавання (FineReader) та перекладу (PROMT, Linguatес, перекладач Google тощо) текстів, формування глосаріїв.

Аналогічно сформовано і зміст дисципліни “Інформаційні технології в перекладацькій діяльності”, метою якої є навчити майбутніх перекладачів будувати алгоритм перекладу та здійснювати пошук необхідних інформаційних технологій (ІТ) відповідно до вирішення конкретної перекладацької задачі з адекватного перекладу тексту. Завдання викладання курсу полягають у тому, щоб ознайомити студентів з вимогами до перекладацьких послуг на ринку праці, сучасними можливостями ІТ на етапах підготовки до перекладу, здійснення інформаційно-довідкового пошуку, розуміння, інтерпретації та створення тексту адекватного перекладу.

Формування окремих інформаційних компетенцій доцільно також здійснювати в межах дисципліни “Спецкурс з основ укладання галузевих глосаріїв”. Програма цього спецкурсу має передбачати, окрім знання основних теоретичних основ лексикографії, типології лексикографічних творів, навчальних (ідеографічних) словників, вміння вільно послуговуватися словниками різних типів, швидко й точно знаходити в них потрібну інформацію, укласти глосарії за заданою тематикою, особливо з використанням програмних систем вилучення термінології; консолідувати їх із системами автоматизованого перекладу.

У зазначеному контексті зміст дисципліни “Аспектний переклад аграрної літератури” має спрямовуватись, зокрема, й на формування знань і вмінь користування сучасними загальними й галузевими електронними словниками. В розрізі дисципліни “Семантико-стилістичні проблеми перекладу галузевих текстів” доцільно формувати вміння розпізнавати особливості текстів різних функціональних стилів і застосовувати відповідні стратегії та прийоми перекладу, здійснюючи його виконання засобами інформаційних технологій. До переліку дисциплін, у межах яких доцільно забезпечити реалізацію цієї організаційно-педагогічної умови, також можна віднести “Практику письмового та усного перекладу”, “Порівняльну лексикологію основної іноземної і української мови”, “Порівняльну граматику основної іноземної і української мови”, “Науково-технічний переклад” та ін.

Інтеграційні процеси, які охоплюють усі напрями діяльності України, потребують інтенсивної мовної і документальної комунікації між представниками різних країн і культур. Ця обставина спонукає до орієнтування фахової підготовки майбутніх перекладачів в аспекті формування інформаційної компетентності на зміст європейських і міжнародних стандартів, вимоги працедавців і потреби ринку, що, на нашу думку, може бути визначено як одну з організаційно-педагогічних умов зазначеного процесу. При цьому важливо врахувати вимоги стандартів до формування інформаційної компетентності, їх спрямованість на результати навчального процесу та вимоги стандартів до компетенцій фахівців при здійсненні професійної діяльності. Поступ світової спільноти у виробленні єдиних підходів при формуванні інфор-

маційної компетентності у майбутніх фахівців проявляється в адаптації американського стандарту для вищої освіти “Information Literacy Competency Standards for Higher Education” асоціації ACRL до умов освітніх систем багатьох розвинутих країн [6]. Основні положення цього стандарту визначають вимоги до рівня сформованості інформаційних компетенцій відносно п’яти аспектів. Зокрема, він регламентує, що інформаційно-компетентний студент здатний:

- визначати характер і обсяг необхідної інформації;
- ефективно здійснювати доступ до необхідної інформації;
- критично оцінювати інформацію та її джерела і включати обрану інформацію у свою базу знань і систему цінностей;
- ефективно використовувати інформацію для досягнення конкретної мети, індивідуально або у складі групи;
- розуміти економічні, юридичні й соціальні питання, пов’язані з використанням інформації, і використовувати інформацію етично та юридично правильно [6].

Доказом актуальності цієї організаційно-педагогічної умови вважаємо прагнення Євросоюзу до створення справжнього європейського ринку кваліфікованих перекладачів. При цьому важливо відмітити вироблення єдиних підходів до підготовки фахівців з перекладу. Це знайшло відображення у створенні загальноєвропейської програми підготовки перекладачів ЕМТ [5], де визначено перелік ключових компетентностей перекладачів та їх зміст. Серед шести виокремлених компетентностей чільне місце посідає інформаційна, яка в умовах інформаційного суспільства значною мірою визначає рівень професійних якостей перекладача. Вона окреслює зміст компетенцій, пов’язаних з оперуванням інформацією як основним об’єктом перекладацької діяльності. Сформованість інформаційної компетентності передбачає наявність компетенцій у таких аспектах роботи з інформацією: визначати потреби в інформації та документації; розробляти стратегії для документальних і термінологічних досліджень (включаючи залучення фахівців); вибирати й обробляти інформацію, релевантну для певної задачі (документальної, термінологічної, фразеологічної інформації); розробляти критерії оцінювання документів, доступних в Інтернеті або на іншому носії, тобто вміння оцінити достовірність документального джерела; ефективно використовувати інструменти й пошукові системи (наприклад, термінологічне програмне забезпечення, електронні корпуси, електронні словники); архівувати власні документи. Оскільки будь-який університет, який здійснює професійну підготовку перекладачів, може приєднатися до мережі Європейської програми з перекладу, введення змісту інформаційної компетентності, визначеної програмою, сприятиме підвищенню стандартів підготовки, а відтак конкурентноспроможності перекладачів.

З іншого боку, посилення уваги до уніфікації та стандартизації підготовки перекладачів зумовлене необхідністю дотримання стандартів, безпосередньо пов’язаних з їхньою професійною діяльністю. Тому важливим аспектом у

формуванні інформаційної компетентності майбутнього перекладача є узгодження цього процесу із вимогами стандартів, які регламентують умови здійснення та забезпечення якості перекладів. До таких стандартів можна віднести американський стандарт ASTM F2575-06 та європейський BS EN 15038:2006. Зокрема, згідно зі стандартом BS EN 15038:2006, перекладачі повинні володіти інформаційними компетенціями в межах професійних компетентностей, які визначені як здатності: розробляти необхідні стратегії для ефективного застосування наявних джерел інформації; використовувати САТ системи при виконанні перекладацьких проєктів; забезпечувати збір і підготовку довідкового матеріалу (спеціальної термінології, техніко-дидактичного матеріалу, Інтернет посилань тощо) [4].

Орієнтиром у визначенні змісту підготовки майбутніх перекладачів, безумовно, мають слугувати й вимоги працедавців щодо формування їхніх інформаційних компетенцій. Так, у межах виконання міжнародного проєкту OPTIMALE (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe), який є продовженням роботи зі створення загальноєвропейської програми підготовки перекладачів (EMT), здійснюється узагальнення стандартів освіти та змісту навчання перекладачів, вимог до їхніх компетенцій і професійної діяльності, відслідковування ринкових і суспільних потреб у галузі перекладу. За результатами виконання зазначеного проєкту представники перекладацьких структур із різних країн Європи віднесли інформаційну компетенцію, яка передбачає здатність використовувати системи пам'яті перекладів (робота з САТ системами), до найважливіших у структурі компетентностей сучасного фахівця з перекладу [7]. Це свідчить про необхідність підготовки майбутніх перекладачів у напрямі формування "високотехнологічних" інформаційних компетенцій, спрямованих на використання сучасних інформаційних засобів, одними з яких є САТ системи.

Таким чином, виконання організаційно-педагогічної умови щодо орієнтування на зміст інформаційних компетенцій, які узгоджуються із вимогами до професійної підготовки перекладачів у межах наявних стандартів, програм і вимог роботодавців, дасть змогу здійснювати підготовку конкурентоспроможних на світовому ринку праці фахівців з перекладу.

При цьому варто врахувати низку концептуально важливих ідей, визначених експертом ЮНЕСКО з медіа та інформаційної грамотності Хесусом Лау, директором дослідницького центру Університету Веракруза. За результатами аналізу стандартів IFLA щодо формування інформаційної компетентності, ним обґрунтована обов'язковість включення спеціальних дисципліни з формування цієї компетентності до структури навчальних планів підготовки фахівців [1, с. 13].

Ця ідея та розуміння того, що формування в межах окремих дисциплін елементів інформаційних компетенцій не завжди досягає мети щодо комплексного рішення в розвитку інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі, визначають таку важливу організаційно-

педагогічну умову, яка полягає у впровадженні до процесу їхньої підготовки окремого спецкурсу.

При визначенні змісту такого спецкурсу необхідно врахувати цілу низку аспектів, а саме: перетворення аграрної галузі у високотехнологічну, транснаціональну індустрію, яка потребує обробки значних інформаційних потоків для забезпечення мовної і документальної комунікації; потреби сучасного ринку праці й вимоги працедавців лежать у площині сформованості у фахівців з перекладу інформаційних компетенцій, які забезпечують швидкість, якість, здешевлення та зменшення трудозатрат при виконанні замовлень на перекладацькі послуги; перехід у роботі перекладача від виконання окремих завдань до реалізації перекладацьких проектів, зміщення акцентів з індивідуальної роботи на роботу в команді.

Зазначені аспекти окреслюють спрямованість професійної підготовки майбутніх перекладачів для аграрної галузі в напрямі формування інформаційних компетенцій, які забезпечать здійснення професійної діяльності в перекладацьких проектах на основі сучасних систем автоматизації перекладу, зокрема, засобами CAT систем.

З цією метою доцільно запровадити розроблений нами спецкурс “Інформаційні технології в перекладацьких проектах” з таким змістом:

- програмне забезпечення реалізації перекладацьких проектів (основні типи ліцензій на програмне забезпечення, системи машинного й автоматизованого перекладу, програми реалізації клієнт-серверних технологій, програми формування термінологічної бази, системи пам’яті перекладів, пошукові системи, програми вирівнювання паралельних текстів);

- апаратне забезпечення перекладацьких проектів (принципи побудови, роботи й використання локальних мереж, умови доступу до ресурсів мережі Інтернет та обмін інформаційними ресурсами, технічні характеристики серверних платформ, робочих станцій, інших апаратних засобів, що забезпечують перекладацький проект);

- інформаційне забезпечення перекладацьких проектів (електронні каталоги, електронні бібліотеки й журнали, електронні енциклопедії, текстові корпуси, галузеві портали для здійснення інформаційно-довідкового пошуку за замовленою тематикою, електронні двомовні словники загального та спеціального призначення для добору відповідностей та еквівалентів при перекладі);

- вимоги нормативних документів (стандартів) до надання перекладацьких послуг з використанням систем машинного й автоматизованого перекладу;

- формати файлів та особливості їх використання в межах перекладацьких проектів (.txt, .doc, .rtf, .odt, .pdf, .html, .xml, .indd, .tmx, .tbx, .xliff, .sdltm);

- основні етапи роботи з SDL Trados (створення перекладацького проекту, підготовка робочого середовища перекладу, розпізнавання термінології (вставка термінів), автоматична підстановка при локалізації (вставка placeable-елементів), правила сегментації, функція Autoconcordance (пошук

по базі), додавання запису до термінологічної бази, усунення помилок, імпорт / експорт даних).

Запровадження такого спецкурсу до навчального плану підготовки майбутніх перекладачів для аграрної галузі стане тією організаційно-педагогічною умовою, реалізація якої дасть змогу сформувати їхню інформаційну компетентність відповідно до вимог перекладацької індустрії.

Висновки. Отже, визначені організаційно-педагогічні умови становлять єдиний комплекс, який дасть змогу ефективно здійснювати формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі у процесі їхньої професійної підготовки. Урахування внутрішнього потенціалу й особливостей кожної з виділених організаційно-педагогічних умов дасть змогу створити оптимальне навчальне середовище, спрямоване на досягнення найкращих результатів у формуванні цієї компетентності.

Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на визначення засобів реалізації зазначеного комплексу організаційно-педагогічних умов формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів для аграрної галузі.

Список використаної літератури

1. Информационная грамотность: международные перспективы / под ред. Х. Лау ; пер. с англ. – М. : МЦБС, 2010. – 240 с.
2. Карлінська Я.В. Педагогічні умови формування інформаційної компетентності студентів у процесі навчання природничо-математичних дисциплін / Я.В. Карлінська // Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 53. – С. 169–175.
3. Тарасенко Р.О. Особливості інформаційної підготовки майбутніх перекладачів у вітчизняних ВНЗ / Р.О. Тарасенко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2013. – Вип. № 33 (86). – С. 627–634.
4. BS EN 15038:2006 Translation services. – Service Requirements, June 2006.
5. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. – Brussels, January 2009. – 7 p.
6. Information Literacy Competency Standards for Higher Education [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency>.
7. The OPTIMALE employer survey and consultation [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.translator-training.eu/attachments/article/52/WP4_Synthesis_report.pdf.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2014.

Тарасенко Р.А. Организационно-педагогические условия формирования информационной компетентности будущих переводчиков для аграрной отрасли

Определены организационно-педагогические условия формирования информационной компетентности будущих переводчиков для аграрной отрасли. Предложен комплекс, который включает обеспечение мотивации, трансформации содержания дисциплин, ориентирование на международные стандарты, разработку спецкурса. Проанализирована каждая из предложенных организационно-педагогических условий с позиции ее эффективности в процессе формирования информационной компетентности будущих переводчиков для аграрной отрасли. Рассмотрены особенности реализации определенных организационно-педагогических условий.

Ключевые слова: *организационно-педагогические условия, информационная компетентность, стандарты, конкурентоспособность, переводчик.*

Tarasenko R. Organizational and pedagogical conditions of formation of information competence of future translators for the agricultural sector

The article deals with formation of information competence of future translators. The organizational and pedagogical conditions of formation of information competence of future translators for the agricultural sector are defined. The proposed complex of conditions, which includes providing motivation, content transformation of subjects, orientation to international standards, the development of a special course. Each of the proposed organizational and pedagogical conditions is analyzed from the perspective of its effectiveness in developing the information competence of future translators for the agricultural sector. Considering the internal potential and characteristics of each of the defined organizational and pedagogical conditions will create an optimal learning environment aimed at achieving the best results in the formation of this competence. The features of the implementation of defined organizational and pedagogical conditions are conducted. It is stated that focus should be on influencing the external grounds by following ways: creating a positive image of higher education and future profession, organization of educational process to the needs and interests of students, building relationships between students and teachers on the principles of mutual care, the development of friendly microclimate and healthy competition in the student team, the use of innovative forms of teaching, practical training in the leading institutions in the field of translation, the creation of an effective mechanism for promoting employment of graduates. Among the internal reasons it is advisable to effect the following: the desire to get a quality education, a desire to become highly skilled, competitive professional translation and the development of cognitive interests and acquisition of new knowledge in the field of translation for the purpose of self-improvement and the further career advancement, attempts to occupy and hold a leading position in a group on the basis of professionalism and competence. Since the formation of information competence cannot be done within a single subject, system approach incorporating elements of training materials in the structure of subjects is needed. Integration covering all areas of society requires intensive language and documentary communication between people of different countries and cultures. This fact leads to the orientation of the professional training of future translators in the aspect of the formation of information competence for the content of European and international standards and requirements of employers and the needs of the market, It is emphasized that in determining the content of the special course a number of aspects must be taken into account, including: the transformation of the agricultural sector in the high-tech, multinational industry that requires processing large data flows to ensure linguistic and documentary communication; the modern labor market needs and demands of employers in the formation of specialists in translation are oriented on information competencies that provide the speed, quality, cost reduction and reduction of labor costs in contracts for translation services, the transition from specific tasks to implement translation projects, from individual work to team work.

Key words: *organizational and pedagogical conditions, information competence, standards, competitiveness, translator.*